

29.7.2016

Dnro 51/62/16

Oikeusministeriö

EUROOPPALAISTA TUTKINTAMÄÄRÄYSTÄ KOSKEVAN DIREKTIIVIN TÄYTÄNTÖÖNPANO

Lausuntopyyntönnne 6.6.2016, OM 13/41/2014, OM021:00/2014

Syyttäjälaitoksella on ollut kaksi edustajaa työryhmässä, joka on valmistellut lausuntopyynnössä tarkoitetun julkaisun ja syyttäjälaitoksen näkemykset on pääosin tällöin jo kyetty esittämään. Haluamme kuitenkin vielä lausua seuraavaa.

Yleistä

Eurooppalainen tutkintamääräys tulee olemaan todennäköisesti tärkein oikeusapua koskeva instrumentti, mutta nyt käytetty sekamuotoinen lainsäädäntötekniikka tekee sen käytöstä käytännön toimijalle erittäin hankalaa. Virkamiehen on yhtäkaaa pidettävä edessään avoinna direktiiviä, kansallista lakia ja hallituksen esitystä. Ehdotus hallituksen esitykseksi on monin paikoin, erityisesti kohdissa, jotka käsittelevät kieltäytymisperusteita ja erityyppiseen tutkintatoimenpiteeseen turvautumista, monimutkainen ja vaikeaselkoinen. Tietojemme mukaan naapurimaat Ruotsi ja Viro ovat valinneet toisin ja aikovat säätää kokonaisen oman lain tai erillisen luvun tutkintamääräyksestä, kuten Suomessakin on tehty esim. pidätysmääräysten osalta. Syyttäjäjäsenet muiden muassa ovat työryhmässä tuoneet tämän toiveen esiin ja haluamme vielä pyytää harkitsemaan toisenlaista lainsäädäntöratkaisua.

Tutkintamääräyksen antaminen Suomessa

Direktiivin täytäntöönpanolain 19 §:ssä säädetään määräyksen antamiseen toimivaltaisista viranomaisista. Käytännön elämässä on varmasti hyvä, jos syyttäjä voi vahvistaa pidätysmääräyksen jo ennen tuomioistuimen luvan hakemista siinä tilanteessa, jossa tutkinnanjohtaja huolehtii luvan hankkimisesta. Esitykseen tulee selvästi kirjata, että tuomioistuimen päätöksen tiedot on ainoa seikka, jolta osin jo vahvistettua tutkintamääräystä on mahdollista muuttaa ilman syyttäjän myötävaikutusta. Tutkintamääräyksen tulee lähteä sellaisena kuin syyttäjä vahvistaessaan on sen tarkoittanut lähtevän.

Kyseisen 19 §:n perustelutekstin viimeisessä kappaleessa todetaan, että tuomioistuin voi pyytää syyttäjää tai tutkinnanjohtajaa antamaan tutkintamääräyksen. Epäselväksi jää, kuka vahvistaisi tällöin tutkintamääräyksen, jos sen antaisi tutkinnanjohtaja. Palautuisiko se tuomioistuimen vahvistettavaksi vai syyttäjälle? Luontevampaa olisi siten, että

29.7.2016

Dnro 51/62/16

mioistuin pyytäisi syyttäjää antamaan tutkintamääräyksen.

Huolimatta siitä, että työryhmässä on vallinnut yksimielisyys niistä tilanteista, joissa tuomioistuin antaa tutkintamääräyksen, saattaisi olla vielä syytä tarkastella tätä konstruktiota. Tuomioistuimen rooliin istuisi näissäkin tilanteissa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 § huomioiden paremmin se, että se antaisi luvan kyseisiin toimiin samoin kuin esimerkiksi telekuuntelua koskevaan tutkintamääräykseen.

Erityissyyttäjien eli eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin osalta esityksessä ei ole mainintaa.

Artikla 22

Artiklassa on kysymys vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä määräyksen antaneeseen valtioon tutkintatoimenpiteen toteuttamista varten. Koska henkilöä tällaisessa tilanteessa säilytetään toisen jäsenvaltion vankilassa, perusteluihin sivulla 53 voisi lisätä myös EU-tuomioistuimen Aranyosi-Caldararu-päätöksen huomioimisen tärkeiden.

Muut sopimukset

Direktiivin 34 artikla antaa mahdollisuuden soveltaa myös kahden- tai monenvälisiä sopimuksia *siltä osin, kuin niiden avulla on mahdollista vahvistaa edelleen tämän direktiivin tavoitteita ja myötävaikuttaa todisteiden hankkimismenettelyjen yksinkertaistamiseen tai edelleen helpottamiseen ja edellyttäen, että noudatetaan tässä direktiivissä säädettyjen kanssa samantasoisia takeita*. Tapaamisissa esim. Viron oikeusviranomaisten kanssa on käynyt ilmi, ettei selvää yhteistä käsitystä ole siitä, mitä tämä tarkoittaa. On esitetty, että jos päätetään noudattaa esim. kahdenvälisiä sopimusta, ei tutkintamääräystä näin sopineiden valtioiden välillä olisi lainkaan mahdollista käyttää; tai että jos tutkintamääräystä halutaan soveltaa eikä ilmoitusta tehdä kahdenvälisen sopimuksen osalta, ei sopimuksen muitakaan kuin todisteiden hankintaa koskevia pyyntöjä olisi mahdollista enää perustaa kyseiseen kahdenväliseen sopimukseen. Valtakunnansyyttäjänvirasto ei jaa näitä käsityksiä.

Epävirallisissa keskusteluissa komission edustajan kanssa on lisäksi käynyt ilmi, etteivät edellä esitetyt tulokset saisi komission tukea. Näkisimme hyväksi, että ennen hallituksen esityksen antamista tämä kysymys saataisiin unionin laajuisesti ratkaistuksi ja siitä lausuttaisiin esityksen perusteluissa.

Nykyisessä Suomen ja esim. Viron välisessä rikostorjuntasopimuksessa ei toimivaltaisina viranomaisina ole yksikään oikeusviranomainen Suomen puolelta. Tämän sopimuksen soveltaminen jatkossa edellyttäisi sen päivittämistä mm. sisällyttämällä myös syyttäjä sopimuksessa toimivaltaisiin viranomaisiin ottaen huomioon direktiivin edellytyksen, *että noudatetaan tässä direktiivissä säädettyjen kanssa samantasoisia*

29.7.2016

Dnro 51/62/16

takeita. Syyttäjän tulee lisäksi voida ratkaista se, mitä sopimusta käyttäen hänen vastuullaan olevassa rikosasiassa näyttö hankitaan.

Siirtymäsäännökset

Esityksessä lähdetään, mielestämme aivan oikein, siitä, että niiden jäsenvaltioiden kanssa, jotka eivät 22.5.2017 mennessä ole implementoineet tutkintamääräysdirektiiviä, sovelletaan sitä ennen voimassa olleita instrumentteja. Tilannetta, jossa mitään sovellettavaa sopimusta ei olisi, tulee välttää. Nyt kuitenkin jotkin jäsenvaltiot ovat esittäneet myös käsitteitä, joiden mukaan riippumatta kaikkien valtioiden oikea-aikaisesta implementoinnista, aiemmin sovelletut instrumentit lakkaisivat olemasta voimassa direktiiviin sitoutuneiden valtioiden osalta 22.5.2017. Suomen vastaanottamien oikeusapupyynnöiden osalta tämä ei liene ongelma, mutta miten toimitaan tilanteessa, jos Suomi tarvitsee oikeusapua valtiolta, joka ei – vaikkakin on direktiivin sitoma – ole sitä saattanut voimaan edellytettynä ajankohtana?

Lomakkeet

Hallituksen esityksessä olisi erheiden välttämiseksi hyvä todeta, ettei tutkintamääräyslomakkeesta voi poistaa sellaisiakaan osioita, joita ei kyseisessä tapauksessa ole tarpeen täyttää, vaan lomake on aina pidettävä kokonaisuutena huolimatta sen pituudesta.

Sinänsä vähäisenä yksityiskohtana toteamme, että sivulla 31 mainittu liitteenä D oleva lomake koskee listarikoksia, ei sen sijaan 8 artiklan tarkoittamaa aiempaan tutkintamääräykseen liittyvää tutkintamääräystä. Mainittu tieto annetaan tutkintamääräyksen eli liitteen A kohdassa D.

Pykäläkohtaisia havaintoja

2 luku: Luvussa puhutaan välillä täytäntöönpanosta ja välillä tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kuitenkin ymmärtääksemme tarkoittaen samaa.

8 §: Pykälän perusteluissa voisi todeta, että vaikka toisessa momentissa kielletään kuultavan pidättäminen, vangitseminen tai matkustuskieltoon määrääminen, hänen noutamisensa tilaisuuteen, jossa kuuleminen tapahtuu, on mahdollista samoin edellytyksin kuin kansallisessa tapauksessakin.

9 §: Pykälä sisältyy otsikon *Tutkintamääräyksen täytäntöönpano Suomessa* alle, mutta siinä kuitenkin käsitellään sekä artiklan 22 että 23 mukaista vapautensa menettäneen henkilön siirtoa Suomesta toiseen jäsenvaltioon. Artiklassa 22 on kysymys tilanteesta, jossa Suomi antaa tutkintamääräyksen ja siksi tämän osuuden sijaitseminen em. otsikon alla on epäloogista.

Pykälän perusteluissa voisi olla hyvä todeta, että vaikka vastaajan siirtäminen ei ole mahdollista, epäillyn tiettyjä tutkintatoimenpiteitä varten

29.7.2016

Dnro 51/62/16

on. Edelleen saattaisi olla tarkoituksenmukaista mainita ainakin pykälän perusteluissa, miten asia tulee tuomioistuimessa vireille ja esiintyykö siellä myös rikosasiassa toimivaltainen syyttäjä tai tutkinnanjohtaja sekä edustaako ja myönteisessä tapauksessa kuka siirtoa pyytävää toisen jäsenvaltion oikeusviranomaista.

12 §: Esitämme harkittavaksi, tulisiko selvyyden vuoksi ainakin perusteluissa todeta asianomistajan ja todistajan kuulemisen olevan mahdollista videoneuvottelua käyttäen tai puhelimitse niin esitutkinnassa kuin tuomioistuinvaiheessa.

Esityksessä on tuotu esiin uusien tehtävien aiheuttama työmäärän lisäys syyttäjälaitoksessa. Virastoamme huolestuttaa se, ettei lisäresursseja kuitenkaan tämän hetkisen tiedon mukaan olisi luvassa.

Apulaisvaltakunnansyyttäjän
sijainen, valtiosyyttäjä

Jukka Rappe

Neuvotteleva virkamies

Tuuli Eerolainen